

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj kl. 11 f. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, angående ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för förberedande handläggning hänvisad motion, nr 370, har herr Lundstedt hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av en allsidig utredning angående största möjliga garantier för objektiv och saklig handläggning och prövning av i motionen avsedda akademiska befordringsärenden, om vidtagande av den reglering av befordringsväsendet, vartill utredningen må föranleda, samt om framläggande för riksdagen, i den mån så erfordras, av förslag i ämnet.

I en likaledes inom andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 373, har vidare herr Mosesson föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utreda och i den mån så erfordras för riksdagen framlägga förslag till ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet i enlighet med de grundsatser, som i motionens motivering angivits.

Beträffande motiveringarna tillåter sig utskottet hänvisa till motionerna.

Andra kammarens utskott har upptagit båda motionerna till behandling i ett sammanhang.

Andra kammarens utskott har i sitt över motionerna avgivna utlåtande, nr 9, anfört följande:

»Frågan om det akademiska befordringsväsendets organisation har senast varit föremål för utredning av inom ecklesiastikdepartementet den 18 december 1918 tillkallade sakkunniga med uppdrag att biträda med uppgörande av förslag i syfte att befordra ett skyndsammare tillsättande av lediga professors- m. fl. befattningar vid universiteten och karolinska institutet. I deras i juli 1922 avgivna betänkande finnes en översikt över det akademiska befordringsväsendets utveckling i Sverige (s. 67), till vilken utskottet tillåter sig hänvisa. Över betänkandet avgåvos yttranden av vederbörande akademiska myndigheter och statskontoret. En redogörelse för innehållet i dessa utlåtanden lämnas av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i hans yttrande till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 22 januari 1926 i samband med avlåtandet till riksdagen av

*Frågans
tidigare
behandling.*

propositionen nr 103 ang. ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden vid universiteten i Uppsala och Lund samt Karolinska institutet m. m., där departementschefen också upptagit nyssnämnda sakkunnigförslag till granskning. Den av de sakkunniga föreslagna s. k. förtidsproceduren vid besättandet av lediga professors- m. fl. befattningar blev sedermera realiserad genom kungörelserna den 22 december 1927 angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i statuterna den 28 januari 1916 för universiteten i Uppsala och Lund (nr 499) och angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i stadgarna den 28 januari 1916 för Karolinska mediko-kirurgiska institutet (nr 501).

Yttranden. Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden över motionerna från universiteten i Uppsala och Lund, Karolinska mediko-kirurgiska institutet, Stockholms och Göteborgs högskolor samt kanslersämbetet för rikets universitet ävensom berett docentföreningarna vid universiteten tillfälle att inkomma med yttranden.

De avgivna yttrandena tillåter sig utskottet att här i huvudsakliga delar återgiva.

Större akademiska konsistoriet i Uppsala anför:

Större akademiska konsistoriet i Uppsala. Herr Lundstedts motion vilar på uppfattningen att, med det nuvarande befordringssystemet, grundsatsen om vetenskaplig skicklighet såsom avgörande befordringsgrund är en död bokstav. Orsaken till detta förhållande ser motionären i främsta rummet i saknaden av effektiva ansvarspåföljder för dem som deltaga i befordringsärendens handläggning och därvid förfara godtyckligt eller partiskt. Såsom botemedel mot rådande missförhållanden ifrågasätter motionären först och främst, »att man med effektiva straffbestämmelser söker att få ett sådant grepp om vederbörandes moral, att denna även i befordringsärenden kommer att göra tjänst till vetenskapens gagnande i stället för dess skadande». Vidare förordas en sådan anordning av befordringsförfarandet, att utnämningen av en professor föregås av ett utlåtande, under ämbetsmannans ansvar avgivet av ett domarkollegium, förslagsvis sammansatt av tre justitieråd.

Konsistoriet anser, att motionären starkt överdrivit de brister, som kunna vidlåda det rådande befordringssystemet, och önskar upprepa det omdöme, som fälldes i konsistoriets yttrande den 12 juni 1923 över det då föreliggande sakkunnigbetänkandet, nämligen att de svenska akademiska läraretillsättningar i objektivitet och omsorgsfull prövning av sökandes rent vetenskapliga meriter torde stå framför de flesta andra länders. Den omständigheten att befordringsfrågor ofta framkalla så mycken uppmärksamhet och diskussion sammanhänger just med den omständliga och grundliga proceduren och den offentliga behandlingen i ett flertal instanser.

Konsistoriet kan icke dela motionärens tro, att frånvaron av effektiva straff- och åtalsbestämmelser betyder en ödesdiger brist i det nuvarande befordringssystemet, och kan följaktligen icke heller se någon anledning att i detta avseende införa nya bestämmelser. Vad angår uppslaget rörande en befordringsinstans av ett antal justitieråd i kanslersämbetets ställe, skulle en sådan anordning enligt konsistoriets mening var omotiverad. Det kan

icke rimligen hävdas, att akademiska befordringsfrågor kräva en speciell juridisk prövning utöver den som inom regeringen ägnas åt utnämningsfrågor i allmänhet.

De uppslag och synpunkter, som finnas i herr Mosessons motion, voro delvis föremål för diskussion i samband med den ovan nämnda tidigare utredningen. Såsom framgår av redogörelsen i betänkandet och av vissa uttalanden inom fakulteterna, övervägdes då tanken att vid val av sakkunniga för bedömande av de sökandes kvalifikationer anordna en viss samverkan mellan universiteten. Denna tanke vann även anslutning av dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet, anfört i Kungl. Maj:ts proposition nr 103 till 1926 års riksdag s. 24.

Konsistoriet har ingen invändning att göra mot denna frågas upptagande till förnyad prövning. Någon vidlyftigare utredning torde den dock ej kräva.

De antydningar till reformer, som i övrigt förekomma i motionerna, äro så knapphändigt utformade, att konsistoriet ej är i tillfälle bilda sig en bestämd uppfattning om deras innebörd.

Vid det sammanträde, där detta utlåtande beslöts, yttrade *professorn* *Linderholm* till protokollet följande: *Professorn Linderholm.*

I sammanhang med detta ärende är det en sak, som synes mig böra framför varje annan upptagas till övervägande, när det gäller att i görigaste mån åstadkomma en objektiv utredning av kompetensen hos dem, som söka akademiska lärartjänster.

Ingen lärer kunna neka, att det egentliga avgörandet ligger hos de sakkunniga. I samma ögonblick, någon utsetts till sakkunnig, anses hans yttrande hart när ofelbart och får av ingen angripas vid avgivande av vota. Det är därför av största vikt, att sakkunniga utses med största möjliga opartiskhet.

Enligt nuvarande ordning är det fakultet eller sektion, resp. motsvarande instans, som har att föreslå och vid statsuniversiteten konsistorierna, som ha att utse de sakkunniga.

Nu är det emellertid en offentlig hemlighet, att man genom utväljande av vissa sakkunniga i ty fall kan, alldenstund de sökande i de flesta fall kunna tämligen säkert på förhand beräknas, antingen få fram eller hindra viss person, och det tjänar inte mycket till att söka bestrida, att så förhåller sig. Hela den följande proceduren blir på detta sätt i vissa fall på förhand avgjord och tämligen överflödigt. Det kan lätt gå därhän, att fakulteter eller sektioner på detta sätt de facto komplettera sig själva. Besvär tjäna i regel ingenting till. Man skulle kunna trycka en blankett att användas för den stereotypa form, varmed besvären brukas avvisas.

För att råda bot på den uppenbara brist, som nu är rådande i vårt akademiska befordringsväsen beträffande utseendet av sakkunniga, synes det mig givas blott en enda utväg, och det är att de sakkunniga utses av Kungl. Maj:t efter förslag av fakulteter, sektioner eller motsvarande instanser vid rikets samtliga universitet och högskolor, som äga representanter för det lediga ämbetet. Ett sådant förslag kan givetvis, om så anses behöfligt, prövas av resp. konsistorier, innan det genom kanslersämbetet går till Kungl. Maj:t.

Att de av fakulteternas, sektionernas etc. och konsistoriernas medlemmar, som icke gilla upprättat förslag, skola äga rätt att avge egna motive-

rade yttranden till resp. protokoll, anser jag vara lika självklart som nödvändigt.

För den av mig föreslagna ordningen talar ju även det förhållandet, att Kungl. Maj:ts prövnings- och utnämningsrätt under nuvarande ordning lätt kan bli mera sken än verklighet, då ärendet i själva verket avgjorts redan genom sakkunnigförslaget från fakultet eller sektion.

*Teologiska
fakulteten
i Lund.* *Teologiska fakulteten i Lund* yttrar:

Den nuvarande befodringsordningens stora förtjänst är att den sorgfälligt sökt värna om sin huvudprincip: att vid professorstillsättningar endast graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet må åberopas. Det kan dock icke förnekas, att den på vissa punkter kan lämna utrymme för anläggande av ovidkommande synpunkter. Framför allt föreligga icke tillräckliga garantier för att icke lokala synpunkter skola komma att spela en obehörig roll.

Fakulteten anser därför att en revidering av den nu gällande befodringsordningen i hög grad kräves. Gentemot det av prof. Lundstedt framlagda förslaget måste emellertid framhållas att — även om detta skulle vara möjligt att genomföra — den enligt fakultetens mening väsentligaste bristen icke på denna väg låter sig avhjälpa. Den av honom föreslagna revisionen sätter in på en punkt, då befodringsärendet framskridit så långt, att utsikterna till en rättelse av eventuella felaktigheter i själva verket bliva ganska ringa.

Det synes fakulteten att en revision av befodringsordningen framför allt bör inrikta sig på ett eliminerande av de ovan påtalade lokala intressena. I detta syfte vill fakulteten föreslå följande:

1) Valet av sakkunniga bör framgå ur en samverkan mellan den fakultet, till vilken den lediga professuren hör, och motsvarande fakultet vid det andra universitetet (i medicinska fall även Karolinska institutet). För detta ändamål äga de ifrågavarande fakulteterna att var för sig avge förslag till sakkunniga.

2) Sedan dessa förslag inkommit till Det större akademiska konsistoriet vid det universitet, där professuren är ledig, tillsätter detta sakkunniga.

3) De sakkunniga ha att var för sig inkomma med *kortfattade* utlåtanden, dem obetaget att före utlåtandenas avgivande gemensamt överlägga.

4) Sedan de sakkunniga inkommit med utlåtanden, avgiva de fakulteter, vilka föreslagit sakkunniga, var för sig å en och samma, av kansler bestämd, tid, förberedande yttrande.

5) Konsistoriet vid det universitet, dit den lediga professuren hör, upprättar därefter förslag. Har konsistoriemedlem varit sakkunnig, deltar han icke i omröstningen.

6) Här efter avger kanslern förord och överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t. I händelse kanslern åtnjuter tjänstledighet avgives utlåtande av kanslersämbetet representerat av prokanslererna gemensamt.

I sammanhang med de här framlagda förslagen vill fakulteten framställa ytterligare följande önskemål. Sedan de sakkunniga avlämnat sina utlåtanden, må tillfälle lämnas för sökande som så önskar att till fakulteterna inkomma med de *sakliga* upplysningar om sitt författarskap, till vilka sakkunnigutlåtandena kunna giva anledning. Erfarenheten har visat, att de klagoskrifter, som enligt nu gällande ordning inkomma efter konsistoriets upprättande av förslag, även där de varit av den sakliga vikt att de otvivel-

aktigt bort inverka på ärendets gång, i de flesta fall lämnats utan avseende, då de inkommit på ett så sent stadium, att vederbörande myndigheter redan fattat position.

Juridiska fakulteten i Lund anför:

Bestämmelserna om befordringsväsendet vid universiteten och Karolinska institutet äro nyligen omarbetade; deras nuvarande lydelse har fastställts så sent som den 22 december 1927. Det måste därför vara ägnat att väcka undran, att — såsom i bägge motionerna göres gällande — redan må anses påkallat att underkasta dessa bestämmelser en förnyad revision.

Utan tvivel är den framställning av vissa med befordringsväsendet sammanhängande missförhållanden som herr Mosessons motion innehåller, icke så litet överdriven. Det torde emellertid vara obestriddigt, att de sökandes polemiska insats i befordringsärendena, jämte det att den blivit allt vanligare och numera nästan antagit karaktären av ofrånkomlighet, också under de senaste åren i stort sett företett större skärpa och hänsynslöshet än tidigare. En dylik polemik och den pressdiskussion, som ofta anknyter sig därtill, lända helt visst universiteten till skada. då de äro ägnade att i vida kretsar sprida oriktiga föreställningar om den anda, som besjälar universitetens verksamhet. Måhända skulle vissa smärre ändringar i den nuvarande ordningen för befordringsärendenas handläggning vara tillräckliga för att minska nu berörda olägenheter; ett fullständigt undanröjande av desamma torde däremot icke ens den mest genomgripande omdaning av befordringsväsendet kunna åstadkomma.

Vad herr Lundstedts motion angår, har fakulteten ej kunnat förbise de däri förekommande beklagliga avvikelserna från den sunda grannlagenhetsgrundsatsen i § 90 Regeringsformen. Enligt fakultetens bestämda mening innehåller dessutom motionen oriktiga och vilseledande uppgifter. Gentemot motionärens påståenden i annan riktning vill fakulteten göra gällande, att de akademiska befordringsärendenas handläggning i vårt land genomgående kännetecknas av strävan efter objektivitet och av bortseende från personliga hänsyn. Härvidlag torde förhållandena hos oss gestalta sig lyckligare än mångenstädes i utlandet. Att ofta olika meningar uttalas av dem, som hava att handlägga akademiska befordringsärenden, ligger i sakens natur; för bedömande av vetenskaplig skicklighet gives icke någon exakt måttstock. Motionärens uppgift, att universitetsprofessorerna i praktiken icke skulle vara underkastade juridiskt ansvar vid behandling av befordringsärenden, är orimlig och saknar grund i verkligheten.

Förslaget att i det akademiska befordringsväsendet inpassa ett domarekollegium som speciell garanti mot orättfärdighet är icke mera påkallat än att vidtaga en sådan anordning beträffande tillsättandet av andra ämbeten, icke mindre viktiga än professorsbefattningar. Det torde vidare med skäl kunna betvivlas, att domare med sin strängt judiciella inriktning höra anses särskilt lämpliga för en verksamhet, där det i hög grad kommer an på värdeomdömen. Motionären synes visserligen mena att domares lämplighet för det ifrågakvarande uppdraget grundar sig på den träning i opartiskhet och saktighet, som deras verksamhet giver dem, och riktigheten av detta uppfattningsätt i och för sig skall på intet sätt bestridas — elhuru det kanske bör erinras om att till och med högsta domstolens ledamöter kunna utsättas för en klandrande opinion —; men framhållas må då också, att de administrativa ämbetsmännens verksamhet både i stor utsträckning inne-

*Juridiska
fakulteten
i Lund.*

bär ett avgörande efter rättssynpunkter och liksom domarens kräver objektivitet och bortseende från ovidkommande intressen.

Kan fakulteten således ej fullt ansluta sig till den motivering, som herr Mosesson anfört för sitt förslag, och än mindre till herr Lundstedts, så vill fakulteten dock ej gent emot motionärernas yrkande, att anhållan göres om ny utredning rörande det akademiska befordringsväsendet, framställa någon annan erinran än den, att en dylik utredning icke bör från början bindas vid andra riktlinjer än som kunna framgå av de allmänt erkända grundsatserna i universitetsstatuterna §§ 1 och 53, om de vetenskapliga synpunkternas obetingade företräde framför alla andra. Fakulteten vill så mycket hellre ansluta sig till en sådan anhållan om utredning, som vissa av fakulteten redan den 31 januari 1923 uttalade önskemål i fråga om befordringsärendenas handläggning hittills ej blivit förverkligade.

Professorn Kallenberg. Till juridiska fakultetens protokoll vid det sammanträde, där detta yttrande beslöts, anförde *professorn Kallenberg*:

Mitt mångåriga sysslande med det akademiska befordringsväsendet särskilt såsom ledamot och sekreterare i den år 1899 tillsatta universitetskommittén och senare såsom sakkunnig i ecklesiastikdepartementet har gjort mig i hög grad skeptisk i fråga om möjligheten att finna en ordning för besättande av professorsämbeten, vilken utan att uppgiva den nuvarandes grundliga prövning avlägsnar den med densamma ofta förbundna häftiga och obehagligt uppseendeväckande polemiken. Det är ju dock ej alldeles uteslutet, att en i det hela bättre befordringsprocedur kan åstadkommas, och jag vill därför ej avstyrka, att en utredning i sådant syfte igångsättes. På en granskning av de förslag, som innefattas i de remitterade motionerna, anser jag mig ej ha anledning att i detta sammanhang ingå. Jag vill blott erinra, att den av herr Mosesson förordade ordningen väsentligen är grundad på 1899 års universitetskommittés förslag om tillsättande av en befordringsnämnd, vilket förslag på sin tid möttes av åtskillig kritik.

Medicinska fakulteten i Lund. *Medicinska fakulteten i Lund* har anfört:

Den tid, som förelagts fakulteten för avgivande av yttrande i denna fråga, är så kort att ett närmare ingående på densamma är omöjligt. Fakulteten vill endast erinra om, att det akademiska befordringsväsendet så sent som 1922 var föremål för en grundlig utredning, och att det förefaller fakulteten tvivelaktigt om en ny sådan skulle giva nya eller andra resultat. Det torde här vara ganska lätt att — med förbigående av det stora flertalet fall, då den nuvarande ordningen betecknat en fullt tillfredsställande regel — peka på tillfällen, då denna ordning föranlett föga tilltalande situationer. Men hur än ordningen skulle ändras, torde knappast någon förhandsgaranti kunna lämnas, att den nya ordningen skulle gå fri från anmärkningar, och de förslag, som nu framkommit, torde — i den mån, de nu kunna överblickas — knappast vara av beskaffenhet att beteckna någon slutlig lösning av denna fråga.

Om emellertid en ny utredning skulle anses påkallad, vill fakulteten icke motsätta sig densamma.

Filosofiska fakulteten i Lund. *Filosofiska fakulteten i Lund* har anfört:

För de akademiska befordringarna hava i vårt land uppställt principer och regler, vilka i fråga om stränghet och grundlighet torde sakna mot-

stycke i andra länder. Ådagalagd vetenskaplig skicklighet skall vara enda befordringsgrund, och i varje befordringsärende utses sakkunniga, vilka hava att var för sig avgiva utlåtande och förslag, innan ärendet, efter passerandet av en rad instanser, överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande. Hela proceduren är ock fullständigt offentlig, och varje sökande har rätt och tillfälle att besvärseles göra sina synpunkter gällande.

Fakulteten tillåter sig till en början som sin mening uttala, att detta system på det hela taget visat sig vara effektivt, om det än i vissa avseenden förekommit anledning till anmärkningar. Om en sökande är verkligt överlägsen sina medtävlare, kan detta svårligen bliva förbisett eller obeaktat, och äro de sakkunniga därom någorlunda ense, kan han icke förbigås. Icke heller är det möjligt, att en sökande, vars skicklighet ligger klart över minimistrecket, icke skulle få sin kompetens erkänd. Redan detta är ingen ringa sak utan ställer det svenska befordringsväsendet på en högre nivå än många andra kulturländers. Endast om valet måste träffas mellan sökande, vilkas skicklighet ligger på ungefär samma plan, eller om ställning skall tagas i fråga om förslagsrum eller icke förslagsrum åt sökande, vars kompetens ligger nära minimigränsen, kunna misstag befaras. Det ligger i sakens natur, att, från det allmännas synpunkt åtminstone, de sålunda möjliga misstagen äro av relativt underordnad betydelse. Från den enskilde sökandens synpunkt däremot måste även dylika misstag ofta framstå som ödesdigra eller orimliga orättvisor. Så snart ett sådant fel misstänkes eller påstås, föranleder detta hetsiga strider av den art, som tyvärr är alltför vanlig för att behöva beskrivas. Det torde icke behöva särskilt utvecklas, att fakulteten med tillfredsställelse skall hälsa varje lösning, som kan väsentligen reducera möjligheterna för dylika misstag och begränsa dessa strider, vilka hota att göra våra universitet allvarlig skada, i det att det av allmänheten och pressen uppmärksammas långt mera än det stora antal befordringsärenden, som förlöpa friktionsfritt.

Fakulteten måste emellertid också framhålla, vilka oerhörda svårigheter som här ligga i vägen för ett säkert avgörande och en absolut rättvisa. Inga fasta principer finnas antagna och kunna måhända överhuvud ej uppställas, rörande vad som bör betraktas som minimikompetens till ett visst professorsämbete. Den vetenskapliga skickligheten, som ju skall vara enda befordringsgrund, tar sig i verkligheten så många olika och ibland ganska ojämförbara uttryck, att plats alltid måste finnas för olika och motstridiga värderingar. En sökande kan till sin läggning vara mera noggrann, en annan mera uppslagsrik, en kan ha utfört ett nyttigt och krävande detalj-arbete, en annan har arbetat efter större linjer, den ene kan vara mångsidigare och mera extensivt meriterad, den andre mera specialiserad och djupgående. Forskare äro icke bara av olika valör, de äro också av olika typ. De kunna dessutom ibland representera olika forskningsriktningar eller skolor, som det icke egentligen kan vara befordringsväsendets uppgift att taga ställning till eller skipa rättvisa emellan. De sakkunniga och övriga instanser, huru de än tillsättas och sammansättas, utgöras också av forskare av olika typer och personer med olika vetenskaplig inställning och olika läggning. Deras värdeomdömen måste med nödvändighet präglas härav. Att meningarna dela sig är sålunda ofta oundvikligt och får anses vara normalt. Det är snarare ägnat att förvåna och ingiva aktning för vårt befordringsystems effektivitet, att enhälliga förslag detta oaktat alls icke sällan förekomma.

I sin positiva del innehåller professor Lundstedts motion framför allt tvenne förslag, nämligen om utkrävande av juridiskt ansvar av de professorer, vilka deltaga i handläggningen av ett befordringsärende, och om övertflyttandet av befordringsärendena från universitetskanslern till ett av trenne justitieråd sammansatt domarkollegium.

Universitetsprofessorerna äro ju, såsom också professor Lundstedt medger, redan nu i egenskap av statsämbetsmän juridiskt ansvariga för sina ämbetsåtgärder, och om strafflagens kap. 25 §§ 16 och 17 icke emot dem kommit till användning för deras sätt att handlägga befordringsärenden, torde detta helt enkelt bero därpå, att intet fall hittills förelegat, där tillräckliga skäl kunnat givas för det antagandet, att en professor vid ett befordringsärendes handläggning skulle gjort sig skyldig till sådan förbrytelse eller försummelse som i nämnda §§ avses.

Hela professor Lundstedts tankegång betecknar höjdpunkten av den tendens att betrakta ett befordringsärende som en process, vilken ej sällan gör sig gällande i vårt land. Det synes fakulteten klart, att ett processuellt förfarande uteslutes genom själva beskaffenheten av en akademisk befordringsfråga. Vad det här gäller blir nämligen alltid ett *omdöme*, närmare bestämt ett vetenskapligt värdeomdöme, ett avvägande av olikartade förtjänster och brister mot varandra. Därmed är det givet, att ett subjektivt moment blir ofrånkomligt. Omdömet kan utfalla olika alltefter olika vetenskaplig personlighet och inställning. Det bästa beviset därpå erbjuda de sakkunnigas ofta starkt från varandra avvikande utlåtanden. Vill man vara konsekvent, måste man låta straffhotet gälla icke blott de professorer, som i fakultet och konsistorium behandla ett befordringsärende, utan i främsta rummet dem, som göra det i egenskap av sakkunniga. Hela denna tanke att kriminalisera vetenskapliga värdeomdömen synes fakulteten absurd.

Vad angår den tilltänkta, av tre justitieråd sammansatta nämnden, vill fakulteten bestämt avböja detta projekt. Inga bärkraftiga skäl hava anförts för att skilja universitetskanslern från hans befattning med universitetens befordringsärenden. Även i fråga om dessa ärenden torde gälla, att kanslerns insats i universitetens liv varit av allra största betydelse. Och män som Fredrik Wachtmeister, Carl Swartz och Ernst Trygger, med deras i höga offentliga värv prövade omdöme och oväld, torde väl få tillerkännas fullt lika stor kompetens att bedöma hithöranden frågor som ett kollegium av justitieråd.

Herr Mosessons motion synes fakulteten innehålla flera tänkvärda uppslag. Huruvida den av professor Bergman föreslagna befordringsnämnden innebär en tillfredsställande lösning av svårigheterna, kräver en närmare utredning. I alla händelser skulle den troligen bliva en tämligen tungrodd och dyrbar apparat. Vidare föreligger den risken, att just de bästa vetenskapliga krafterna vid universiteten ogärna skulle under tre år offra en så väsentlig del av sin tid, som sysslandet med samtliga befordringsfrågor vid samtliga högskolor säkerligen skulle taga i anspråk. Planen förtjänar dock onekligen ett allvarligt överbäggande och kan möjligen utvecklas eller modifieras därhän, att ovan antydda olägenheter minskas.

De väsentliga bristerna med den nuvarande befordringsordningen kunna emellertid enligt fakultetens mening måhända avhjälpas redan på de partiella reformernas väg. Det torde därvid vara av vikt, att dessa reformer sätta in på ett så tidigt stadium av proceduren som möjligt. Framför allt

synes det önskvärt, att tillsättandet av sakkunniga ordnas på ett sådant sätt, att varje möjlig misstanke om lokala eller personliga synpunkter vid deras utseende undanröjes. Vidare bör den nu gällande bestämmelsen i statuternas § 60, mom. 1, enligt vilken de sakkunniga högst kunna vara fyra, enligt fakultetens bestämda mening ändras. Målet är ju en så klar och allsidig belysning av samtliga sökandes meriter som möjligt, och med hänsyn till den moderna vetenskapens starka specialisering och det stora antal aspiranter, som ofta anmäla sig, kan det mer än en gång vara önskligt att ha tillgång till något flera sakkunniga än fyra. Fråga är även, om icke i statuterna borde inryckas särskilda bestämmelser om rätt att vid behov tillfråga specialsakkunniga, som endast skulle hava att utredande yttra sig om sådana delar av en eller flere sökandes arbeten, som på grund av sin speciella art äro för de ordinarie sakkunniga svårtillgängliga; så kan t. ex. en medicinsk forskare ha utfört en del arbeten på kemiens område och en biolog kan i vissa undersökningar ha använt statistiska metoder, som endast fackmannen på resp. områden kan bedöma o. s. v.

Tanken att en sökande redan på ett tidigare stadium av befordringsärendets handläggning än hittills må kunna göra sig påmind med erinringar eller besvär, torde ock böra tagas under övervägande. Detsamma gäller frågan om de sakkunniga före avgivandet av yttranden böra, i motsats till vad nu är fallet, sammanträda till konferens. En sådan konferens skulle medföra bestämda fördelar, särskilt genom möjligheten för varje sakkunnig att på ett tidigt stadium få del av detaljanmärkningar, som eventuellt undgått hans uppmärksamhet; å andra sidan föreligger, såsom ofta betonats, risken att de sakkunnigas fulla självständighet och oberoende av varandra därigenom skulle äventyras.

Som bekant äro befordringsgrunderna vid universitet och högskolor för närvarande ej lika. Det kan vara önskvärt, att högskolornas befordringsprinciper bringas i närmare anslutning till de för universiteten gällande. Huruvida befordringssystemet i alla avseenden skall vara lika, därom kunna råda delade meningar och på den punkten fordras närmare utredning.

Med den korta tid, som stått till fakultetens förfogande för avgivande av yttrande, har det själfallet icke varit möjligt för fakulteten — det torde icke heller hava förväntats —, att taga bestämd ställning till alla dessa uppslag. Detsamma gäller även om de uppslag, som under remissärendets behandling inom fakulteten kommit till synes.

Under hänvisning till ovanstående och till vad som i detta ärende blivit i övrigt till protokollet anført, instämmer fakulteten i de remitterade motionernas syfte och hemställer, att därest den ifrågasatta utredningen kommer till stånd, universiteten tillräckligt fylligt representeras vid utredningsarbetet.

Professorn Wicksell anförde vid ärendets behandling i filosofiska fakulteten: *Professorn Wicksell.*

Vårt akademiska befordringssystem har, hur omsorgsfullt uppbyggt det än är, i så måtto icke fungerat i allo tillfredsställande som svåra och långvariga strider uppstått och understundom väckt en för universiteten ganska skadlig uppmärksamhet utåt. Det har talats mycket om lokalpatriotism och ren partiskhet, om möjligheterna att vid sakkunnigvalet utspela olika skolor och forskningsriktningar mot varandra, att efter behag tillerkänna den ene eller andra sakkunnige avgörande auktoritet samt att

efter behov förlägga ämnets tyngdpunkt till den ena eller andra specialgrenen. Mycket överdrivna som dessa anklagelser synas mig vara, hava de dock föranlett delvis beaktansvärda reformförslag, än beträffande sätet för sakkunniga valet, än beträffande ändring av instansordningen och besvärsträtts förläggande till ett tidigare stadium, än om införande av jävsrätt mot sakkunniga eller skärpt straffpåföljd för instansernas medlemmar, än om förhandsinstruktioner åt de sakkunniga beträffande ämnets precisa omfattning och centrala delar. Ett par aktuella befordringsärenden hava föranlett anmärkningen att de sakkunniga döma efter helt olika premisser, att fel och brister — ävensom förtjänster — som av en sakkunnig påvisas av andra sakkunniga förbises eller negligeras. Härav har man förts in på tanken att uppgiva kraven på helt oberoende utlåtanden från de sakkunniga och till och med genom förslag att de sakkunniga skola sammanträda för votering in pleno velat helt prisgiva principen om besluts fattande utan överläggning.

Det synes mig uppenbart att läget nu är sådant, att alla dessa förslag böra upptagas till allsidig och förutsättningslös prövning. Jag kan därför för min del instämma i de remitterade motionernas hemställan om utredning, en utredning som enligt min mening utan att vara bunden vid de framkomna förslagen eller därav nödvändigtvis taga sina riktlinjer, helt allmänt bör åläggas att söka finna de bästa tänkbara eller bästa möjliga medel att göra universitetsstatuternas grundprincip om graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet som enda befordringsgrund i praktiken verkligt och effektivt tillämplig.

Om det må tillåtas mig att till protokollet foga några egna reflexioner, så vill jag framhålla, att jag för min del kommit till den uppfattningen, att bristerna i vårt befordringsväsen i det väsentligaste falla tillbaka på själva sakkunnigutredningen. Blir denna blott verkligt upplysande och konklusiv, lärer såväl mannamån som andra sidohänsyn och tillfälligheter förlora det mesta av sitt spelrum. Roten och upphovet till alla de motsägelser och oförenliga ståndpunkter, som hos allmänheten väcka sådant uppseende samt så starkt, och oftast med orätt, rubbar dess tilltro till den vetenskapliga fackkunskapen och det vetenskapligt skolade omdömet objektivitet eller bona fides, synes mig ligga företrädesvis i tvenne omständigheter. För det första däri, att det helt överlämnas åt de sakkunniga att var för sig avgöra, vad som skall förstås med kompetens till det sökta ämbetet och detta icke blott från kvalitativ och kvantitativ synpunkt i och för sig utan även med hänsyn till vilka prestationer, som anses på grund av undersökningsobjektet böra räknas till den sökta professurens ämnesområde eller ej. För det andra däri, att bland de sakkunniga icke alltid tillräckligt allsidig sakkunskap finnes representerad, nämligen såtillvida att vissa specialiteter, som vid närmare påseende kunna visa sig vara av stor betydelse för ämnet, äro för de sakkunnige allt för främmande, exempelvis genom sin nyhet eller genom användandet av en speciell undersökningsapparat — den matematiska till exempel —, specialiteter, vilka kanske äro så beskaffade, att ingen av de sakkunniga fullt förstår varken betydelsen av de behandlade problemen eller svårighetsgraden av de hinder, som övervunnits.

Huru den första bristen skall avhjälpas kan jag icke närmre inlåta mig på. Det har givetvis sina betänkligheter att på förhand giva de sakkunniga instruktioner om den precisa ämnesomfattningen av det sökta

ämbetet. Ståndpunkt härtill kan i allmänhet ej fattas en gång för alla utan kräves härför vid varje ledighet egentligen en särskild utredning. Men det är i varje fall icke tillfredsställande, som det nu är, att hela denna fråga göres till en cura posterior, att avgöras först av efterföljande instanser under befordringsärendets gång. Det är dock en möjlighet för att en hel del med nu påtalade förhållanden förenade olägenheter skulle bortfalla, om den principen formligen fastslogs, att vid jämförelse av de sökande, *som förklarats kompetenta till det sökta ämbetet*, placeringen skall uppgöras med hänsyn mera till den vetenskapliga skicklighetens intensitet än till dess extensitet, varvid insatserna icke få räknas ringare, om de till äventyrs skulle till stor del falla inom ett eller annat gränsgrebe. Det är också möjligt, att den anordning, som jag här nedan kommer till från en annan utgångspunkt, skulle fördelaktigt återverka även i nu berörda hänseende.

Den andra bristen synes vid första påseendet bäst kunna botas genom en formlig bestämmelse, att de sakkunniga skola så vitt möjligt väljas så, att samtliga viktigare specialiteter i ansökningsspecimina komma under sakkunnigt bedömande. Lämpligaste vägen vore väl här att vidare utveckla och legalisera ett förfarande, som hittills kommit till användning i vissa undantagsfall, nämligen att vid sidan om de ordinarie sakkunniga, vilka ha att så långt de kunna bedöma samtliga specimina, tillkalla extra sakkunniga för vissa avgränsade delar av desamma. I vissa fall, som jag känner till — t. ex. tillsättandet år 1924 av professuren i anatomi vid Karolinska Institutet — hava dylika specialsakkunniga tillkallats av vederbörande myndighet på initiativ av de ordinarie sakkunniga och med förståndigande att ingiva utlåtande före dessa, för att tjäna dem till ledning vid förslagens upprättande.

I nära förbindelse med frågan om behovet av mera specialisering i sakkunnigutredningen står emellertid den andra, redan antydda fråga, som genom ett par nyligen handlagda befordringsärenden och professor Lundstedts motion fått en särskild aktualitet, nämligen frågan om undanröjande av de olägenheter, som sammanhånga med att vissa, av en sakkunnig upptäckta fel — eller eventuellt förtjänster — i en sökandes produktion, kunna av de övriga sakkunniga ha förbisetts eller endast otillräckligt uppmärksamrats. Det kan härvid uppstå luckor i bevisningen, vilka inga ändringar av instansordningen kunna kompensera. Det rör sig om en ganska väsentlig svaghet i själva den nuvarande sakkunniginstitutionen och bristen kan icke avhjälpas annat än genom en ändring i denna institutions arbetsätt. För att här råda bot utan att behöva tillgripa det från flera håll ifrågasatta men, som det synes mig, ganska farliga förfarandet med sakkunnigkonferenser, kan jag icke se någon bättre utväg än att låta även de ordinarie sakkunniga till en början fungera som specialsakkunniga, vilka hava att utföra granskning men icke att upprätta förslag. Visserligen måste de ordinarie sakkunniga till sist också upprätta förslag, men detta kan göras till en särskild procedur. Varje utredning består nämligen av tvenne faser eller stadier, som vi kunna kalla analys och syntes. Så och en sakkunnigutredning i befordringsfråga. Den nämligen genomgående formen för ett sakkunnigutlåtande i befordringärende är att först varje sökandes specimina granskas, kritiseras och bedömas för sig, att sedan ett generellt omdöme avgives om den sökande, eventuellt utmynnande i en kompetensförklaring och att till sist jämförelse mellan de olika kompetens-

förklarade sökande äger rum och placering å förslag sker. Jag ifrågasätter, huruvida man icke bör mera bestämt isärhålla dessa faser och tänker mig följande anordning:

I varje befordringsärende utses minst tre sakkunniga, så vitt möjligt inom professurens hela läroområde. Samtidigt, eller om någon ordinarie sakkunnig därom gör framställning, tillkallas efter behov en eller flera special-sakkunniga, med uppdraget begränsat till vissa, uppgivna specimina eller delar därav. Dessa sakkunniga och specialsakkunniga utföra nu var för sig den kritiska granskningen och värderingen, de förra beträffande alla specimina, för vilka de vilja åtaga sig fullständigt bedömande, de senare rörande de specimina eller delar, som de anmodats yttra sig om. Varje yttrande skall därvid innehålla totalomdöme om de granskade prestanda, men icke kompetensförklaringar beträffande det sökta ämbetet och ej heller jämförelser de sökande emellan eller placeringsförslag. Dessa yttranden skola, när de fulltaligt föreligga, tillställas samtliga ordinarie sakkunniga. Starka skäl tala också för, att de sökande redan på detta stadium beredas tillfälle att inkomma med sakliga förtydliganden, upplysningar och erinringar i anledning av den utförda detaljgranskningen, t. ex. genom de inkomna utlåtandenas utställande till de sökande för förklaring inom 30 dagar. På grundval av det sålunda föreliggande fullständiga materialet, bestående av samtliga sakkunnigas och specialsakkunnigas analyser samt de sökandes eventuella erinringar, avgiva sedan de sakkunniga, men icke de specialsakkunniga, var för sig ett på jämförande värdesättning grundat förslag. Sedan förfares eventuellt på vanligt sätt; varvid dock de besvär, som det naturligtvis under inga förhållanden kan förmenas de sökande att ingiva över av vederbörande myndighet slutligen uppgjort förslag, numera icke synas annat än i rena undantagsfall behöva föranleda återremiss.

Man invänder nu måhända, att den skisserade anordningen innebär ökad omgång och tidsutdräkt. Jag tror icke det behöver bli så farligt därmed. Kanske tvärtom tid kommer att vinnas. Dels är det ju alltid den analytiska delen av sakkunnigutlåtandet, som tar den ojämförligt längsta tiden, och förslaget bör kunna följa tämligen snabbt efter förklaringstidens utgång. Dels kommer man ju ifrån den mest tidskrävande omgången enligt nuvarande ordning, nämligen återremissen till konsistoriet.

En farhåga, som givetvis inställer sig, är att förfarandet kan leda till polemik mellan de sakkunniga och mellan de sakkunniga och de sökande. Jag är ej övertygad om att så behöver ske, men om det sker torde man kunna så mycket förlita sig på de sakkunnigas goda takt och omdöme, att man kan förutsätta att det sker i en form, som visar månhet om universitetets och sakkunniginstitutionens värdighet. Jag är för övrigt böjd att tro, att en ordning som den föreslagna skulle vara ägnad att taga bort de värsta irritationsmomenten från klagomålen. Den omständigheten att de sakliga klagomålen äga rum innan de sakkunniga avgivit förslag torde komma att hälsosamt inverka på tonen i desamma. Det mest pinsamma för närvarande synes mig nästan vara, att de sökande falla över de sakkunniga sedan dessa förlorat all talan, och det är en billig begäran, att den, som å ämbetets vägnar eller som en ren tjänst fullgör ett uppdrag åt universitetet, därvid skyddas för smädelser eller åtminstone icke försvarslös utlämnas åt förolämpningar. I sak behöver klagorätten icke lida därpå. Tvärtom är det en stor förmån att få föra sin talan inför sakkunnigt forum. Som det för närvarande är,

synes det mig vara en klen tröst för en tillbakasatt sökande, att han får lov att bemöta de sakkunniga sedan ärendet fortskridit till instanser, vilka äro praktiskt taget ur stånd att i sak taga ställning till klagomålen, såvida de icke påtala fel i ärendets formella behandling.

Professorn Carlsson yttrade vid samma tillfälle:

*Professorn
Carlsson.*

Professor C. G. Bergmans utkast till bestämmelser om en befodringsnämnd, gemensam för universiteten och Karolinska institutet och eventuellt gällande även de privata högskolorna, synes mig vara i flera hänseenden mycket tilltalande. De invändningar, som kunna riktas mot hans uppslag, skulle enligt min mening i huvudsak förlora sin kraft genom ett par modifieringar och förändringar, som jag här tillåter mig att förslagsvis skissera. Å ena sidan skulle nämndens arbetsbörda utan förfång för det hela kunna icke oväsentligt lättas, om det stadgades, att ett befodringsärende icke skulle behöva passera nämnden, i händelse de sakkunniga sinsemellan vore eniga beträffande första förslagsrummet eller ock enhälligt förklarade, att ingen sökande styrkt tillräcklig kompetens. Å andra sidan skulle uppdragets börda för den enskilde ledamoten av nämnden kunna högst avsevärt förminskas, om nämnden delades i tvenne avdelningar, av vilka den ena bestode av representanter för de teologiska, juridiska och humanistiska vetenskaperna och endast handlade befodringsärenden inom dessa vetenskaper, medan den andra avdelningen konstituerades av företrädare för medicinska och matematiskt-naturvetenskapliga discipliner och finge sin befogenhet på motsvarande sätt avgränsad. En sådan uppdelning vore även av rent sakliga skäl starkt motiverad. För vissa gränsvetenskaper, t. ex. geografi och statistik, skulle särskilda anordningar kunna vidtagas, i händelse så skulle anses behöfligt. — En ytterligare förbättring i professor Bergmans plan skulle enligt min mening vinnas därigenom, att fullmaktsålder som grund för inträde i nämnden helt slopades; denna förändring torde vara oundgänglig för att tillförsäkra nämnden den auktoritet, som kräves för att den skall framstå som ett kollegium av universitetens och högskolornas speciella förtroendemän.

Den stora och avgörande förtjänsten i professor Bergmans uppslag ligger — synes det mig — däri, att dess genomförande dels genom den åvägbragta samverkan mellan universiteten (och högskolorna) skulle förhjälpa till att borttaga även skenet av att lokalintressen otillbörligt göra sig gällande i tillsättningsfrågor, dels skulle skapa ökad vetenskaplig arbetsro för den akademiska lärarkåren, vars enskilda medlemmar nu i långt större utsträckning än vad som är sakligt motiverat betungas med ämbetsutlåtanden i befodringsangelägenheter. Allt detta gör, att jag anser professor Bergmans förslag vara det — vid sidan av professor Wicksells yttrande till dagens protokoll — mest intressanta och värdefulla bidrag till frågan om det akademiska befodringsväsendets reformerande, som på den senaste tiden framkommit.

Större akademiska konsistoriet i Lund har anfört, att konsistoriet icke hade något att invända mot ny utredning rörande det akademiska befodringsväsendet.

*Större aka-
demiska
konsistoriet
i Lund.*

Karolinska institutets lärarkollegium. *Karolinska institutets lärarkollegium*, som erinrat om den utredning av det akademiska befodringsväsendet, som verkställt av 1918 års kommitté, anför:

Likväl synes det lärarkollegiet uppenbart, att det akademiska befodringsväsendet fortfarande företer brister. Emellertid vill lärarkollegiet bestämt betona, att kollegiet med detta uttalande icke i allo biträder de synpunkter och förslag till ändringar i nuvarande befodringsväsende, som i de remitterade motionerna framläggas, utan bör en ingående utredning få lämna svar angående de reformer, som kunna finnas gagneliga och genomförbara. Lärarkollegiet anser sig sålunda icke böra avstyrka, att en förnyad utredning i ämnet kommer till stånd.

Stockholms högskolas lärarråd. *Stockholms högskolas lärarråd*, som ansett sig böra inskränka sig till några korta påpekanden, har anfördt:

För det första önskar lärarrådet förklara, att det måste anses vara en betydelsefull angelägenhet att söka åstadkomma större samverkan och samförstånd emellan statsuniversiteten och högskolorna med hänsyn till besättandet av de akademiska lärarbefattningarna. Lärarrådet är för sin del berett att i möjligaste mån medverka till detta syftes uppnående. I vad mån det härvid kan bliva möjligt att i ett eller annat hänseende ernå större likformighet mellan statsuniversitetens befodringsordning och högskolornas, därom kan lärarrådet emellertid för närvarande icke yttra sig.

I motionen nr 370 har det anförts (sid. 27), att högskolornas större frihet i fråga om befodringsgrunder skulle innebära, att de »principiellt icke behöva taga hänsyn till graden av vetenskaplig skicklighet». En sådan särställning skulle förvisso icke kunna försvaras. Rätta förhållandet är emellertid, såsom i motionen nr 373 även beröres, att det i högskolornas grundstadgar uttryckligen framhålles, att styrelsen vid besättandet av lärarplatser »har att i första rummet fästa avseende vid den vetenskapliga skickligheten» (§ 14). Då det i grundstadgarnas § 16 heter: »Skulle ingen av de sökande anses fullt lämplig eller har icke någon sökande anmält sig, utsätter styrelsen ny ansökningstid», är uttrycket »lämplig» sådant det av högskolans myndigheter tolkats, att jämställa med universitetsstatuternas »skicklig», d. v. s. kompetent. Att högskolan jämväl tager hänsyn till förmågan att meddela vetenskaplig undervisning, har sin motsvarighet i universitetsstatuternas § 53, där det heter: »Vid bedömandet av den vetenskapliga skickligheten skall hänsyn tagas till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning.»

De skiljaktigheter i befodringsväsendet, vilka i andra hänseenden förefinnas mellan statsuniversiteten och högskolorna, torde framför allt vara att härleda ur den olikhet, som består i fråga om de ekonomiska grundvalarna för deras verksamhet. Statsuniversiteten äro numera väsentligen hänvisade till de anslag, som statsmakterna åt dem bevilja, medan högskolorna i främsta rummet lita till den enskilda offervilligheten.

Stockholms högskolas styrelse. *Stockholms högskolas styrelse* anför:

På grund av den korta tid, som stått till buds, har styrelsen ej varit i tillfälle att bilda sig en bestämd mening angående möjligheten att genom ändring av gällande föreskrifter rörande det akademiska befodringsväsendet bättre tillgodose dessa bestämmelsers syfte. Emellertid vore det enligt

styrelsens förmenande lyckligt, om en ordning kunde åvägbringas, som från det akademiska befordringsväsendet avlägsnade vissa med dess nuvarande gestaltning förknippade konfliktsanledningar. — — — — — Styrelsen finner lämpligt, att en utredning av befordringsväsendet vid universitet och högskolor kommer till stånd.

En av styrelsens ledamöter, *borgmästaren Lindhagen*, har avgivit följande särskilda yttrande: *Borgmästaren Lindhagen.*

Undertecknad instämmer helt i styrelsens uppfattning, att ett övervägande av det akademiska befordringsväsendet i sin helhet och förhållandet i detta avseende även mellan statsuniversiteten och de privata högskolorna kommer till stånd. Redan nu tillåter jag mig emellertid att framhålla ett par av de många ämnen, som därvid böra ihågkommas.

I regel går visserligen även förenämnda befordringsväsende sin gilla gång, så vitt mänsklig ordning förmår. Men bestämmelser måste träffas för att förekomma eller mildra missförhållandena i sådana undantagsfall, då här liksom på andra områden kottoriväsende, enskilda intressen eller trångsynthet bringa befordringsärendet på villovägar.

Den omständigheten, att fakulteternas majoritet i realiteten ensamma behärska utnämningssrätten, visar sig i tillämpningen icke vara något verksamt medel för ett sådant missförhållandes undanröjande utan snarare för dess upprätthållande. Såsom motionären Lundstedt så riktigt framhåller äro de övriga instansordningarna även för sådana undantagsförhållanden allenast ett spegelfäkteri. Alla söka skydd bakom nämnda majoritet för att undgå eget övervägande eller ingripande i ärendet.

Vid statsuniversiteten anses emellertid Kungl. Maj:t befogad att påkalla komplettering av sakkunskapen och i ett och annat fall lär så även hava skett. Vid Stockholms högskola har styrelsen tillagts rättighet tillkalla ytterligare sakkunniga. Det har emellertid visat sig, att styrelsen aldrig begagnar sig av denna befogenhet även i fall då enligt min uppfattning förhållandena i hög grad påkalla densamma. Skiljaktiga meningar inom styrelsen i detta avseende har Kungl. Maj:t, då utnämningen underställts regeringen, ansett sig sakna befogenhet att bedöma även då inom statsrådsberedningen allvarliga erinringar mot denna styrelsens underlåtenhet förekommit. Detta ådagalägger nödvändigheten av att även vid de privata högskolorna vid sidan av underställningsinstitutet införes en besvärssrätt.

— — — — —
Vid granskning av det akademiska befordringsväsendet bör denna ej inskränkas blott till utnämningen av professorer utan även andra befordringar, särskilt docentutnämningar.

Göteborgs högskolas lärarråd har avgivit följande yttrande:

Det behöver icke sägas, att Göteborgs högskolas lärarråd livligt behjärtat kravet på största möjliga saklighet och objektivitet vid handläggningen av de akademiska befordringsärendena. Lärarrådet vill icke heller uttala sig mot den förordade utredningen, även om det måste betvivla möjligheten av att genom nya formella garantier skapa en procedur, som skall gå fri för de misstankar — befogade eller icke — som vidlåda den nuvarande ordningen. I varje fall inge de reformförslag, som framförts i de nu föreliggande motionerna, knappast några förhoppningar om de prak-

Göteborgs högskolas lärarråd.

tiska resultat, vartill en ny utredning skulle kunna leda. Finnes emellertid både vid universiteten och utanför desamma en mera utbredd misstro mot den nuvarande proceduren, så är redan detta skäl nog för en prövning av de möjligheter, som föreligga.

Skall en utredning komma till stånd, bör den emellertid icke bindas vid de uppslag och synpunkter, som kommit till uttryck i de nu föreliggande motionerna. Lärarrådet vill självfallet icke yttra sig angående de befordringsärenden vid statsuniversiteten, varmed den ene av motionärerna sökt styrka sina anklagelser mot det nuvarande systemet. Däremot skall lärarrådet framföra några kritiska synpunkter på de uppslag, som framförts i ovannämnda motioner.

Såsom ofta framhållits får allmänheten ej sällan — genom en ensidig tilltro till enskilda klagandes ensidiga synpunkter — en falsk föreställning om de svårigheter som föreligga, då det gäller att väga olika sökandes både förtjänster och brister, stundom med ledning av sakkunnigutlåtanden, som ej kunna giva en klar anvisning. Man inbillar sig, att den vetenskapliga överlägsenheten med hart när matematisk exakthet kan konstateras. Det ligger emellertid i de akademiska befordringsärendenas egen natur — och ingen formell procedur kan ändra det förhållandet — att ett val stundom måste träffas mellan värden, som i själva verket äro ganska inkommensurabla. När utslagen på grund härav bliva olika och meningarna i olika instanser äro växlande, är allmänheten gärna beredd att betvivla viljan till objektivitet. Helt visst finnes denna vilja hos de akademiska myndigheterna och den torde icke behöva stärkas, såsom på allvar ifrågasattes i motionen nr 370, genom nya ansvarsbestämmelser och nya straffhot med speciell giltighet för de ämbetsmän, som taga befattning med akademiska befordringsärenden. När de ansvarsbestämmelser, som redan nu finnas, icke kommit till användning, torde detta bero på en riktig insikt om de svårigheter, som på detta område föreligga.

Lärarrådet finner icke heller, att tillräckliga skäl framförts för den uppfattning, som kommer till uttryck i herr Lundstedts motion, att vissa andra ämbetsmän genom utbildning och verksamhet i högre grad än universitetslärarna skulle låta sig ledas av »saklighet och objektivitet». Det främst av detta skäl dikterade förslaget att låta ett kollegium ur högsta domstolen avgöra sådana befordringsmål, i vilka besvär anförts, synes även ur andra synpunkter mindre väl motiverat. Man måste sålunda starkt betvivla, att det ur det allmännas synpunkt kan vara lämpligt att belasta högsta domstolens sällsynt stora anseende för oväld med de påfrestningar, som även ett oklanderligt handläggande av akademiska befordringsmål drager med sig. Härtill komma vissa invändningar av övervägande formell art. Det torde sålunda vara något ganska exempellöst i den svenska statsförvaltningen, att instansordningen i en befordringsprocedur ändrar karaktär, på sätt och av skäl som motionären här förordat, liksom det också torde vara en nyhet av tvivelaktigt värde att låta högsta domstolen taga befattning med utnämningsärenden utanför det rent judiciella området i annan mån än den, då de förekomma i domsmål, som dragas under högsta domstolens avgörande.

Även den befordringsnämnd, som herr Mosesson förordar i sin motion, går icke fri från vissa invändningar. Skulle det i befordringsärenden verkligen bestå en så allvarlig dragkamp mellan olika universitet och högskolor, som man söker göra gällande, så kunde det befaras, att det även i

befordringsnämnden skulle komma till starka brytningar mellan de olika lärdomsanstalternas särintressen. Det torde emellertid framför allt vara svårt att på den av motionären anvisade vägen åt befordringsnämnden med dess relativt ringa medlemstal trygga den mångsidiga sakkunskap, som behöves för ett tillfredsställande val av sakkunnige.

Herr Mosesson föreslår vidare, att sökande till professur skall beredas möjlighet att redan innan sektion, fakultet eller lärarråd upprättat förslag till en professurs återbesättande inkomma med de erinringar, som sakkunniges utlåtande kunna föranleda. Redan nu torde möjlighet härtill förefinnas. Måhända kunde dock ett stadgande om en viss, kortare tidsfrist mellan sakkunnigutlåtandenas öppnande och den första akademiska instansens uppgörande av förslag till professurens besättande vara motiverat.

Båda de motioner, varöver lärarrådet har att avgiva yttrande, förorda en uniformering av befordringsbestämmelserna vid universitet och högskolor. Herr Lundstedt påyrkar för högskolornas del »samma lagliga föreskrifter, som komma att gälla för universiteten» och herr Mosesson »i görlikaste mån likartade befordringsprinciper».

Den skillnad, som nu består mellan statsuniversitetens och Göteborgs högskolas befordringsprocedur är icke stor, har icke medfört några som helst olägenheter och är starkt betingad av de särskilda förhållanden, under vilka högskolan till skillnad från statsuniversiteten arbetar. Enligt gällande universitetsstatuter § 53 skall »graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet» vara avgörande för akademisk befordran, men vid bedömandet av denna skicklighet skall hänsyn jämväl tagas till »ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning». Enligt för Göteborgs högskola gällande statuter § 12 skall lärarrådet i sitt förslag till ledig professurs besättande angiva »den ordning, vari det anser de sökande med avseende på vetenskaplig förmåga och lärareduglighet förtjänat att nämnas till ämbetet». Det är knappast möjligt att på denna punkt finna någon skillnad mellan statsuniversiteten och Göteborgs högskola. Visserligen ålägga högskolans statuter lärarrådet att till styrelsen inkomma med yttrande över »de prov, som de sökande möjligen avlagt, som även över de sökandes skicklighet till ämbetet». Ett likartat stadgande finnes emellertid i universitetsstatuterna § 65 mom. 2 för fakultet eller sektion. Då högskolans statuter i ett senare stadgande bestämma, hur förfaras skall, då »ingen av de sökande anses fullt lämplig», så kan med detta allmänna uttryckssätt knappast avses några andra krav än de, som i ett föregående mom. av samma paragraf blivit angivna såsom avgörande. Skulle verkligen en annan tolkning vara möjlig, så kan bestämmelsen knappast innebära något annat än en skärpning av kompetenskraven, en skärpning, som väl torde kunna försvaras vid en enskild högskola och som icke innebär någon mannamån mot de sökande. På denna punkt föreligger sålunda knappast, som herr Mosesson synes antaga, någon olikhet mellan Göteborgs högskola och statsuniversiteten, i varje fall ej någon olikhet, som tillåter Göteborgs högskola ett mera subjektivt bedömande av de sökandes kompetens vid en professurs besättande, måhända däremot ett strängare bedömande vid beslut att icke återbesätta en professur.

En olikhet består däremot mellan de förutsättningar, som erfordras för kallelse till professur enligt statsuniversitetens och Göteborgs högskolas statuter. Medan för kallelse till statsuniversiteten fordras att »anses förtjänt att till ämbetet nämnas framför varje annan svensk man, som är

sökande till befattningen eller föreslagits till kallelse» (universitetsstatuterna § 54), kan Göteborgs högskola kalla »person, som gjort sig känd för utmärkt skicklighet i den vetenskap varom fråga är», alltså utan någon jämförelse av det slag, som är föreskriven för statsuniversitetet. Denna olikhet är emellertid starkt motiverad av det samarbete, som i Göteborg etablerats mellan högskolan och andra vetenskapliga institutioner. Utan den möjlighet, som här föreligger, skulle högskolan icke till sig kunna knyta de vetenskapligt högt förtjänta män, som nu eller i en framtid inneha ledande poster vid Göteborgs andra vetenskapliga institutioner. En real garanti för att endast förstklassiga krafter erhållas genom denna befördringsordning ligger f. ö. däri, att de ekonomiska förmåner, som kunna erbjudas dem, som sålunda förena tvenne poster, äro större än de, som tillkomma en universitetsprofessor. Att avstå från detta kallelseförfarande skulle betyda ett allvarligt hinder för högskolans framtida utveckling. Det har heller aldrig försports några anmärkningar mot det sätt, varpå högskolan använt detta kallelseinstitut.

Om sålunda högskolans lärarråd ej kan ansluta sig till de positiva reformkrav, som framställts i ovannämnda motioner, har det dock, av skäl som ovan anförts, ingenting att invända mot en allsidig utredning av vårt lands akademiska befördringsväsende. Skulle vid en sådan utredning förslag framkomma, som synas garantera en mera tillfredsställande befördringsprocedur än den nuvarande, så skall lärarrådet — i den mån det ankommer på detsamma — taga dem under allvarligt övervägande.

Göteborgs
högskolas
styrelse.

Göteborgs högskolas styrelse anför:

Styrelsens erfarenhet i fråga om befördringsärendena vid högskolan skulle i och för sig icke giva anledning till den ifrågasatta reformeringen av det akademiska befördringsväsendet, då, såvitt styrelsen kunnat bedöma, lärarrådets behandling av dylika ärenden alltid burit prägel av fullständig objektivitet.

Styrelsen vill därmed icke hava förnekad, att skäl föreligga till att upptaga denna både för den enskilde och det allmänna viktiga fråga till närmare utredning.

De anmärkningar, som lärarrådet framställt gentemot motionärernas förslag, finner emellertid styrelsen motiverade, vadan andra utvägar synas böra beträdas, om en ändring av rådande förhållanden visar sig erforderlig.

För sin del skulle styrelsen anse lyckligt om en form kunde träffas, varigenom valet av sakkunnige, på vilkas yttranden varje professorstillsättning väsentligen vilar, komme att ske genom samverkan av rikets universitet och högskolor, och sålunda utåt vunnas större säkerhet för befördringsfrågornas sakliga och allsidiga bedömande.

Kanslers-
ämbetet för
rikets uni-
versitet.

Kanslersämbetet för rikets universitet har avgivit följande utlåtande:

Det svenska akademiska befördringsväsendet är av ålder så beskaffat, att det, mer än veterligen i något annat land, är kringgärdat med starka garantier för befördringsärendenas avgörande enbart på objektiva grunder och för utestängande av obehöriga sidoinflytelser. Hårtill bidrager främst den i vederbörande statuter och stadgar klart och kraftigt framhållna principen om den vetenskapliga skickligheten såsom enda befördringsgrund och vidare den omständigheten, att proceduren allt ifrån sakkunnigutlåtandenas brytande hel och hållen förlöper i offentlighetens ljus, med befogethet för

den eventuellt missnöjde att genom klagomål slutligen hos Kungl. Maj:t förskaffa sig den rätt, som må anses hava blivit honom undanhållen.

Av detta öppna förfarande och denna klagorätt har emellertid, förklarligt nog, blivit en följd, att de akademiska befordringsärendena, vilka i många fall redan i och för sig på grund av sin stora betydelse draga allmänhetens blickar till sig, ytterligare kommit att, stundom på ett särdeles uppseendeväckande sätt, offentligt debatteras, något som för visso icke länt själva saken till gagn eller alltid varit för universitetens anseende nyttigt. Men säkert är, att i regel och bortsett möjligen från ett fåtal sällsynta undantagsfall intet kan med skäl sägas brista i avseende på grundlighet och fullständighet vid dessa ärendens utredning, då de behandlas enligt nu gällande regler. Dessa lämna nämligen rum, troligen i högre grad än på något annat förvaltningsområde i vårt land, för offentligt framläggande av alla de skäl och motskäl, som den ena eller andra parten kan finna anledning att åberopa.

Kan emellertid en rättvis tillsättning av befattningar i allmänhet vara en vanskelig sak, så gäller detta i alldeles särskilt hög grad om vetenskapliga befattningar. Även med bästa vilja kan det i många fall vara en ytterst svår och ömtålig angelägenhet att bestämma, vilken av de sökande, som äger vetenskapligt företräde. Det finnes nämligen olika arter av vetenskaplig begåvning, var för sig värdefulla, men vanskliga att sams emellan avvåga. Vidare rymma universitetens olika discipliner inom sig ett flertal områden; och det är icke utan vidare lätt att jämföra sökande, som väsentligen arbetat på olika fält av ett omfattande ämne, vare sig det gäller humaniora eller exakt vetenskap eller naturforskning. En slags hela området behärskande översakkunnighet, som skulle kunna suveränt fälla rättvisa omdömen i dylika fall, är en illusion hos den, som är främmande för vetenskapens anda och arbetsätt.

I de flesta andra länder ske hithörande tillsättningar tämligen enväldigt av den ena eller andra myndigheten, utan att man behöver tillfråga sakkunniga och i varje fall utan att tillfälle gives till offentlig diskussion. Än mindre anordnas en under offentlig kontroll försiggående tävlan med bedömning av de bästa tillgängliga auktoriteter. Ofta är det så, att befattningarna icke ens sökas; och i regel kommer ingenting rörande befordringsfrågan till offentligheten före den oåterkalleliga tillsättningen. Hur det än sedan skrives och klagas, kan ingenting ändras. Vill man hos oss undvika de offentliga och icke alltid för universitetens anseende nyttiga klagomålen och meningsutbytena vid professorstillsättningar, vore den enklaste metoden den att införa maktbud efter förebild från andra länder. Men därmed skulle man också undanskaffa de garantier för oväld, som hos oss skapats i enlighet med vårt folks allmänna uppfattning av individens rätt. Väl visar erfarenheten, att en upplyst despotism härvidlag kan giva goda resultat, när tillsättningarna lämnas i händerna på en person eller en korporation, som har god blick för vetenskaplig begåvning och därigenom kan, utan att vara bunden av utredningar, officiella sakkunnigutlåtanden och omröstningar, bereda anställning åt en framstående lärda tilläventyrs redan hunnit prestera mera. Universitetens historia känner sådana tillsättningar, som tillfört vederbörande lärosäte ypperliga krafter. Men å andra sidan kan ingen hos en med dylik makt utrustad myndighet garantera det nödiga omdömet. Därför torde åtminstone i vårt land, där antalet vetenskapliga befattningar är ringa i

jämförelse med större länder, vårt system ändå vara att föredraga, trots sina olägenheter. Något universalmedel härvidlag finnes icke. Vad man skulle önska är, att den i sig själv förträffliga sakkunniginstitutionen icke undergräves genom anklagelser mot de sakkunniga, som, med det ansvar, som vilar på dem och deras vetenskapliga anseende, säkerligen bemöda sig om att vinna rättvisa resultat. Svårigheten att erhålla sakkunniga ökas i samma mån som deras bemödaden bliva föremål för orättvist klander.

Att, såsom den ene av motionärerna ifrågasatt, i dessa ömtåliga ärenden, där det gäller bedömande av vetenskapligt arbete, taga strafflagen till hjälp och till vår redan nu vidlyftiga tillsättningsprocedur lägga ytterligare en specifikt juridisk prövning anse vi föga lyckligt och i varje fall icke kongenialt med forskningens och de åt forskningen ägnade institutionernas höga uppgift och goda traditioner. Likaså finna vi det ämbetsmannansvar, som redan nu åvilar såväl bisittare i fakulteter, respektive sektioner, lärarkollegium och konsistorier som ock universitetskanslern, utgöra en fullt tillräcklig garanti mot straffbara vota eller utlåtanden.

I den andra motionen erinras om vissa inom akademiska kretsar redan aktuella önskemål beträffande reformer i befodringsväsendet och anhålles om riksdagens ingripande i denna fråga.

Av de yttranden, som i anledning av remissen avgivits, framgår, att önskemålen rörande förnyad utredning angående vissa mometer av det akademiska befodringsväsendet äro hos de akademiska myndigheterna ganska allmänna. För egen del vilja vi därför icke motsätta oss en sådan utredning. Men vi anse densamma böra inskränkas till frågan om eventuellt ändrade bestämmelser rörande utseende av sakkunniga. Av det här ovan anförda framgår emellertid, att vi hysa stor tvekan, huruvida någon väsentligare förbättring i nu gällande bestämmelser står att vinna genom den ifrågasatta utredningen. Att frågan undersökes, kan i varje fall icke innebära någon olägenhet.

Utredningen bör slutligen, enligt vår mening, tills vidare avse allenast universiteten och Karolinska institutet. Behandlingen av frågan om de s. k. fria högskolornas befodringsväsen, vilken ju står i visst beroende av, huru motsvarande förhållanden slutligen bliva ordnade vid statsuniversiteten, torde kunna lämpligen uppskjutas till en senare tidpunkt.

På grund av vad i ärendet förekommit finna vi oss alltså ej böra motsätta oss verkställande av utredning i fråga om behovet av ändrade bestämmelser rörande sättet för utseende av sakkunniga för bedömande av skickligheten hos sökande till lärarbefattningar vid universiteten och Karolinska institutet; och lärar Kungl. Maj:t draga försorg därom, att härvid eventuellt tänkbara möjligheter bliva beaktade och genom därtill skickade personer vederbörligen undersökta.

Docentföreningen i Uppsala.

Docentföreningen i Uppsala anför:

Föreningen instämmer med båda motionärerna däri, att en grundlig reform av det akademiska befodringsväsendet är av behovet påkallad. Det nuvarande systemet skapar icke den känsla av trygghet för objektivitet som är erforderlig. Det är ett ofrånkomligt faktum, att en sådan trygghetskänsla icke för närvarande är förhanden bland dem, som närmast äro intresserade av saken, nämligen docenterna. För den vetenskapliga utvecklingen inom landet är det av den största vikt att anledningarna härtill såvitt möjligt undanröjas.

Meningarna kunna givetvis gå isär angående de bästa medlen att bringa

missförhållandena ur världen. Herr Lundstedts motion går djupast och angriper det onda i dess rot. Hans positiva förslag att anförtro den avgörande prövningen åt en delegation av landets högsta domare innefattar utan tvivel den bästa tänkbara garanti för full saklighet, icke minst genom den återverkan en sådan prövning skulle få på behandlingen i de förberedande instanserna. Kan detta förslag genomföras, så finnes icke från docentkårens sida någon anledning till anmärkning mot detsamma. Det förtjänar tvärtom allt stöd från detta håll.

Skulle en så genomgripande reform icke befinnas möjlig, så givas emellertid åtskilliga utvägar att med smärre medel vinna avsevärda förbättringar. De förslag, som framställts av herr Mosesson, förtjäna härvidlag synnerligt beaktande.

De privata högskolorna böra, såsom motionärerna framhållit, underkastas samma regler i befodringshänseende som statsuniversitetet. Det kan icke anföras tillräckliga skäl varför dessa läroanstalter, som ha rätt att meddela samma examina som statsuniversitetet, skola ha rätt att tillsätta lärare efter andra grunder än den vetenskapliga skickligheten. Vidare torde det förtjäna utredas, om icke samma regler åtminstone i viss omfattning böra införas vid de statliga specialhögskolorna.

Föreningen kan icke på sakens nuvarande stadium definitivt taga ståndpunkt till de speciella reformförslagen. Emellertid önskar föreningen särskilt framhålla följande förslag såsom värda att tagas under omprövning vid en blivande utredning.

1. De sökande erhålla rätt att yttra sig över de sakkunnigas utlåtanden före ärendets behandling i fakultet eller sektion. Det är av största vikt att kritik mot sakkunnigutlåtandena får framställas, innan de akademiska myndigheterna bundit sig vid en viss ståndpunkt.

2. Sakkunnigvalet omges med större garantier för opartiskhet. Därvid förtjänar särskilt det förslaget beaktande, att sakkunniga böra utses under samverkan av de fakulteter, vid vilka den lediga professurens ämne är representerat. Möjligen böra, såsom herr Lundstedt framhållit, särskilda bestämmelser införas till ledning för bedömning av de sakkunnigas opartiskhet. Förslaget om rätt för sökande att överklaga sakkunnigval är tilltalande. Det kan dock ifrågasättas, om icke förslaget är förenat med nackdelar, som övertäga fördelarna, i det att en sökandes underlåtenhet att överklaga valet kan komma att avskära honom från möjligheten att senare rikta några anmärkningar mot de sakkunnigas opartiskhet. Endast sällan kan en verkligen förhandenvarande partiskhet styrkas redan när valet äger rum.

3. Inrättande av en gemensam befodringsnämnd. Det synes dock starkt kunna ifrågasättas, om man därmed verkligen vinner någonting.

4. Professurernas verkliga omfattning klargöres i en del fall, där deras benämningar under tidens lopp blivit inadekvata eller där av annan anledning ovisshet kan råda.

5. Vid Uppsala universitet bör besvärösförfarandet ändras såtillvida, att förklaring över anförda besvär avgives ej blott av den s. k. »förklarings-skyldiga majoriteten» utan av konsistoriet i dess helhet. Föreningen kan i detta avseende hänvisa till den utredning, som förebragtes vid konsistoriets sammanträde den 8 februari 1930 av professorerna Reuterskiöld och Wetter.

6. Såsom herr Lundstedt framhållit böra möjligen särskilda direktiv för ärendenas behandling utarbetas i syfte att undanröja vissa ofta förekom-

mande missförstånd. Sådana direktiv äro i synnerhet påkallade med hänsyn till utländska sakkunniga, då dessa ej sällan visat sig sakna kännedom om vilka krav man här i Sverige ställer på en sakkunnigutredning.

7. Den senaste reformen av befodringsväsendet avsåg att påskynda proceduren. I detta syfte infördes bl. a. den bestämmelsen, att sakkunnig skulle insända sitt utlåtande senast inom sex månader från det fullständiga handlingar och skrifter blivit till den sakkunniga avsända (universitetsstatuterna § 64). När, såsom ofta förekommer, skrifter eller handlingar endast ingivas i ett exemplar, få de sakkunniga i tur och ordning efter varandra en frist på sex månader, varigenom sakkunnigbehandlingen kan dragas ut över en tid av upp till två år. Erfarenheten har visat, att detta icke blott är en teoretisk möjlighet. Missförhållandet kan i många fall utan större kostnad avhjälpas genom att handlingar och skrifter, som endast ingivits i ett exemplar, mångfaldigas antingen på sökandens eller på statens bekostnad.

Slutligen får föreningen framhålla, att universitetsdocenterna torde böra bliva representerade i den kommitté, som eventuellt tillsättes för att utreda frågan.

Docentföreningen i Lund.

Docentföreningen i Lund har anfört:

Av de två motioner, som vid årets riksdag väckts av hrr Lundstedt och Mosesson, utgår den förres från ett antal aktuella befodringsärenden, vilkas handläggning enligt motionärens mening uppenbart giva vid handen, att djupgående reformer äro av nöden. De förslag till sådana, för vilka motionären gör sig till talesman, åsyfta i främsta rummet, att den nuvarande handläggningen av befodringsärenden kompletteras med en behandling inom en nyskapad juristnämnd, avsedd att representera ett »domaransvar», åt vilken tydligen skulle lämnas det huvudsakliga avgörandet. Utan att ingå på en granskning av hr Lundstedts premisser vill docentföreningen framhålla, att detta innebär en förflyttning från åtminstone relativt sakkunniga instanser till en för vetenskapligt författarskap och dess bedömande tämligen främmande institution. Enligt docentföreningens mening är det hos *sakkunskapen*, som avgörandet *reellt* bör ligga. Docentföreningen vill därför på det bestämdaste framhålla, att hr Lundstedts motion icke synes innebära en förbättring gent emot det nuvarande systemet.

Beträffande hr Mosessons motion anser docentföreningen, att vissa av dess punkter förtjäna livligt beaktande. Andra synas däremot mindre ägnade att avhjälpas de påtalade missförhållandena. Sålunda anser docentföreningen, att inrättandet av en speciell interakademisk befodringsnämnd knappast innebär ett framsteg. Om man redan mot större akademiska konsistoriet med dess nuvarande sammansättning i vissa fall kan rikta befogade anmärkningar för bristande tillgång på facklig sakkunskap vid handlingen av de enskilda befodringsärendena, så kunna med än större rätt dylika riktas mot den tilltänkta befodringsnämnden. Den rent befodringsstekniska rutin, varmed ärendena inom denna nämnd onekligen skulle komma att behandlas, vore en tvivelaktig garanti för en lösning av dessa i enlighet med sakkunskapens och objektivitetens krav. Det kan även starkt ifrågasättas, om det är lämpligt att för en så pass lång tid som t. ex. den föreslagna treårsperioden hindra professorer i deras egentliga uppgift som vetenskapsidkare och akademiska lärare.

Tanken på en samverkan de olika lärdomsanstalterna emellan vid utseende av sakkunniga ter sig vid första påseende synnerligen tilltalande.

En nödvändig förutsättning härför är emellertid, att denna samverkan kommer till stånd mellan samtliga högskolor. En dylik samverkan endast de båda statsuniversiteterna emellan skulle däremot enligt docentföreningens mening snarare öppna möjligheter för den dragkamp, som motionären avser att förebygga eller avlägsna. Docentföreningen vill understryka, att tillsättandet av de sakkunniga, vilkas utredning är och bör vara den egentliga grundvalen för ärendets behandling, är det viktigaste momentet i en befordringsprocedur. En förutsättningslös utredning av denna fråga synes alltså på grund av dess stora betydelse vara motiverad. I första rummet anser docentföreningen, att härvidlag en avsevärd förbättring kan vinnas genom sakkunniginstitutionens utbyggande: 1) genom en gärna betydlig utökning av antalet ordinarie sakkunniga, 2) genom kallande av special-sakkunniga, så snart detta kan anses påfordrat. Specialsakkunnigas yttranden böra infordras på så tidigt stadium, att de föreligga vid ordinarie sakkunnigas behandling av ärendet.

Inom ramen av det nuvarande befordringsväsendet kunna enligt docentföreningens mening även andra förbättringar göras. Hr Mosesson har redan i sin motion fäst uppmärksamheten på några av dem. Synnerligen viktigt är det sålunda, att sökande i stället för som nu efter konsistoriets behandling av ärendet får rätt att efter sakkunnigutlåtandenas publicering inlämna sina påminnelser. Detta innebär endast en legalisering av en uppkommen praxis, vilken lämpligen bör utbyggas så, att 1) sökande beredes erforderlig tid för utarbetande av sina påminnelser, förslagsvis sex veckor, 2) de olika instanserna för ärendets fortsatta behandling bliva *skyldiga* att taga hänsyn till dessa påminnelser.

En praxis, som däremot synes föga överensstämma med bestämmelserna om sakkunnigas, fakultetsmedlemmars och konsistoriales upprättande av förslag *var för sig*, vill docentföreningen här påtala. Det har blivit allt vanligare, att de officiellt utsedda sakkunnigas utredning vid ärendets fortsatta behandling inom fakultet och konsistorium utökats med vidlyftigt motiverade vota, vilka av den röstande avsetts att vara extra sakkunnigutlåtande och av andra i de olika instanserna röstande tillmätts värde av dylika. Dessa utlåtanden av »efter»- eller »översakkunniga», som icke äro och icke kunna vara avgivna under samma betryggande omständigheter som ordinarie sakkunnigutlåtande, hava, där de förekommit, ofta visat sig försvåra befordringsärendets handläggning i överensstämmelse med statuternas anda. De som inom fakultet, respektive sektion, kunna anses sitta inne med hel eller partiell sakkunskap, böra i överensstämmelse med ovan uttalade krav på en från början allsidig sakkunnigutredning tagas i anspråk som ordinarie eller special-sakkunniga.

Utöver ovanstående punkter, vilka utan större svårighet kunna genomföras, finnas även andra värda allt beaktande. Av dessa hava motionärerna särskilt fäst uppmärksamhet på tvänne: införande av ett jävsinstitut för sökande gent emot föreslagen eller utsedd sakkunnig samt de enskilda högskolornas uniformering med statsuniversiteterna i befordringshänseende. Docentföreningen finner, att en lösning av den sistnämnda frågan i enlighet med motionärernas förslag vore synnerligen önskvärd framför allt med hänsyn till sakkunniginstitutionens utbyggande enligt ovan angivna riktlinjer. Ett jävsinstitut, som under nuvarande förhållanden understundom ter sig som en nödvändighet, skulle med den av docentföreningen föreslagna organisationen av sakkunniginstitutionen bliva obehövt.

Slutligen vill docentföreningen värdsamt hemställa att under frågans fortsatta utveckling bliva satt i tillfälle att avgiva yttrande över förslag, som ytterligare kunna framkomma, samt att, därest ovan angivna synpunkter vinna det beaktande, som docentföreningen hoppas, densamma beredes tillfälle att närmare precisera sina önskemål.

Docenten O. Holmberg. *Docenten O. Holmberg* har i avgiven reservation uttalat, att han finner systemet för professorstillsättningar höjt över kritiken och det därför vara mest befogat att för närvarande icke förorda upptagandet av frågan om förändringar i det akademiska befordringsväsendet till utredning.

Docenten H. Sköld. *Docenten H. Sköld* har i avgiven reservation anført bl. a. följande:

Det kan inte med rätta hävdas, att det är bra, som det är, därför att i de flesta fall ingen strid uppstår: det är inte de lätt avgjorda ostridiga fallen, utan de svåra fallen, vilka utgör mätstickan på det bestående systems ändamålsenlighet.

Vill man se mänskligt och utan förutfattade meningar på problemet, måste man erkänna, att i sådana små samhällen som universiteten, där synnerligen starka ambitioner bryter sig mot varandra, helt naturligt vänskaps- och ovänskapsförhållanden uppstår. Det är inte hälsosamt för universiteten, om dylika icke-vetenskapliga motiv med eller utan rätt anses spela in vid befordringsärendenas avgörande. Bäst vore därför utan tvivel att, sedan sakkunnige utsetts under betryggande garantier, deras utlåtanden finge avlämnas direkt till en utanför universiteten stående juridisk instans. Själv tänker jag mig närmast kanslersämbetets ombildande från en hederspost, som endast kan innehas av en penningstark grand-seigneur, till en fast avlönad statstjänst, besatt med en person med högre juridisk utbildning. Finge en sådan kansler ärendenas avgörande om hand, skulle visserligen misstag kunna äga rum, men misstankar för otillbörliga sidoinflytanden skulle ej kunna ligga så nära och i varje fall knappast drabba fakultet (sektion) och konsistorium, vilka ej yttrat sig i frågan.

Genom en dylik sakernas ordning skulle man vinna ytterligare fyra ting:

1) alla fall komme att avgöras efter fasta och enhetliga principer, medan nu två fall kan erhålla en diametralt motsatt behandling;

2) professorerna, vilka ju inget högre åstundar än att få ägna sig åt vetenskapligt arbete, erhöles nödig arbetsro från dessa administrativa angelägenheter, vilka många gånger försätter dem i svår samvetsnöd;

3) ärendenas avgörande påskyndades, vilket, som det visat sig, inte ens förtidsproceduren kunnat garantera;

4) slutligen bleve denna ordning ofantligt billigare för statsverket än den föreslagna befordringsnämnden. Redan sakkunniginstitutionens omreglering efter 1928 bereder staten avsevärda merutlägg, och för sina rent administrativa kostnader anser jag ej, att universiteten äger rättighet att ställa för stora fordringar på statens pung, isynnerhet om det kan undvikas med en smula praktiskhet.

Att gå så långt som till att upphäva universitetens självstyrelse anser jag inte befogat.

Docenten G. Alsterberg. *Docenten G. Alsterberg*, som reserverat sig mot vad docentföreningen haft att erinra mot herr Lundstedts förslag, som han för sin del ansett, att föreningen bort tillstyrka, har i övrigt anført bl. a. följande:

Framförallt synes mig docentföreningen icke ha behandlat frågan med vederbörlig logik, när den uttalar, att det nämnda förslaget skulle innebära »en förflyttning (av det avgörande inflytandet?) från åtminstone relativt sakkunniga instanser till en för vetenskapligt författarskap och dess bedömande tämligen främmande institution». Redan nu ligger ju detta avgörande hos för vetenskapligt författarskap (inom de olika sökandenas fack) »tämligen» främmande instanser, allt ifrån konsistorium och uppåt, allesamma instanser, som ju docentföreningen önskar bibehålla.

Här vill jag dessutom understryka det av Teologiska Fakulteten i Lund gjorda uttalandet, att tidigare befattningsmed befordringsärendena som sakkunnig etc. borde utesluta från att vidare deltaga i ärendets handläggning i de högre instanserna, en princip, som sedan århundraden tillämpats i svensk rättsskipning.

Docenten A. Borelius har avgivit ett sammandrag av förslag till docentföreningens i Lund yttrande i frågan av följande lydelse:

Docenten
A. Borelius.

Sakkunniga utses av kanslern.

Tre kategorier av sakkunniga: självskrivna, särskilda och specialsakkunniga.

Självskrivnen sakkunnig är varje professor i det sökta ämbetets läroområde vid svenska universitet och högskolor. — Befrielse från uppdraget som självskrivnen sakkunnig kan av kanslern i särskilda fall beviljas. — Självskrivnen sakkunnig befrias under minst två månader från undervisnings- och examinationsskyldighet; tiden kan i särskilda fall utsträckas till högst sex månader.

Särskild sakkunnig kallas i det fall, då de självskrivna sakkunnigas antal icke uppgår till minst tre. — Kanslern inforrdar före kallandet av särskild sakkunnig förslag från den fakultet eller, i fråga om filosofisk fakultet, sektion, till vilken det ledigförklarade ämbetet hör.

Specialsakkunnig kallas, då detta av fakultet, resp. sektion, påfordras och efter dess förslag. — Specialsakkunnigs utlåtande skall föreligga vid övriga sakkunnigas behandling av ärendet.

Sökande äger rätt att hos kanslern yttra sig över sakkunnigas utlåtande.

Fakultet eller, i fråga om filosofisk fakultet, sektion uppgör på grundval av sakkunnigas utlåtanden och eventuella yttranden över dessa förslag.

Sökande äger rätt att hos kanslern anföra besvär över fakultets, resp. sektionens, förslag.

Kanslern uppgör slutligt förslag, över vilket klagan icke må föras.

Förutsättning för ovanstående:

1. Att kanslern utses av Kungl. Maj:t bland högsta domstolens ledamöter.
2. Att befordringsväsendet vid högskolorna i Stockholm och Göteborg ordnas efter samma grunder som vid universiteten.
3. Att rektor vid universitet och högskolor övertager handläggningen av de ärenden rörande den akademiska undervisningen, de akademiska lärarnas tjänstledighet etc., vilka nu avgöras av kanslern.

Ett studium av det akademiska befordringsväsendets historia ger vid handen dels att reformering av detsamma ett flertal gånger skett, dels att missnöjet är av gammalt datum.

Andra kam-
marens ut-
skotts yt-
tande.

Det bör ej förgätas, att de flesta utnämningar ha ett lugnt och normalt

förlopp. Men tyvärr äro långa och upprivande strider förbundna med andra utnämningar, och genom tidningar och broschyrer föras dessa fejder ut till allmänheten.

Enligt utskottets förmenande är det icke möjligt att helt undkomma befodringsstrider, vilka förändringar som än vidtagas. En forskare, som kanhända en enda gång i livet ser en möjlighet att få en lång och kostsam vetenskaplig verksamhet erkänd och belönad genom ett läroämbete, har svårt att bedöma sina medsökandes förtjänster och myndigheternas utlåtande lika lugnt och objektivt som han utför ett vetenskapligt arbete. Men om utskottet anser det vara en utopi att vänta ett harmoniskt förlopp av varje professorsutnämning, så vore det orätt att döma alla befodringsstrider såsom grundade på allenast psykologiska förhållanden. Den vetenskapliga forskningens alltjämt fortgående expansion och differentiering leda till tvister, om en sökandes vetenskapliga produktion ligger inom ämnets sfär och på grund härav om hans alstring blivit i sakkunnigutredningen rättvist bedömd. Inom vissa vetenskaper bildas skolor, som inbördes bekämpa varandra. Vissa lokal- och personintressen vilja göra sig gällande, och själva utnämningsproceduren är behäftad med drag, som inbjuda till erinringar. Allt detta synes utskottet vara anledning nog att allvarligt överväga, om något kan göras för att ännu bättre än hittills tillgodose vetenskapens och rättvisans krav.

Det synes utskottet som de inkomna yttrandena stödde påståendet, att vissa reformer inom befodringsväsendet äro behöfliga. I de föreliggande motionerna och de infortrade yttrandena beröras en hel mängd för utskottet svårbedömliga förslag. Utskottet har utan att ingå på någon kritik av dessa ansett sig kunna och böra begränsa sig till att ange vissa allmänna riktlinjer för en utredning.

I sakkunnigeinstitutionen har det akademiska befodringsväsendet sin bästa garanti för att vetenskapens och objektivitetens krav skola iakttagas. Förr hade varje fakultet vid universiteten rätt att utse de sakkunniga. Numera utses dessa av större akademiska konsistoriet på förslag av fakultet eller sektion. Genom att överlåta valet åt konsistorium ville man avlägsna påtagliga risker för särintressen. Förslag har nu framställts såväl i en av de föreliggande motionerna som i ingivna yttranden att vid valet av sakkunniga samverkan skall ske mellan olika lärosäten, vid vilka en ledigförklarad professurs ämne är representerat. Olika tänkbara linjer äro angivna. Så t. ex. förkommer förslag om en av de olika lärosätena sammansatt befodringsnämnd, vilken skulle utse sakkunniga, och förslag har framställts om att varje fakultet eller sektion skall föreslå sakkunniga men konsistorium vid det lärosäte, där ämbetet skall besättas, äga att utse dem. Utskottet har icke ansett sig böra ange, till vilken form för samverkan utredningen skall syfta, men utskottet finner förslaget om dylik samverkan värt beaktande vid en blivande utredning.

Denna bör ock ägna uppmärksamhet åt spörsmålet på vad sätt man må kunna utröna, huruvida jäv mot någon sakkunnig eller konsistorie-medlem anses förefinnas liksom uppmärksamhet bör ägnas det förhållandet, att en sökandes forskningsområde är så speciellt, att detsamma ej behärskas av de till sakkunniga föreslagna.

Av motioner och yttranden framgår att man begärt, att en sökande skulle få ingiva påminnelser med anledning av de sakkunnigas utlåtande, innan myndigheterna intagit sin ståndpunkt. Utskottet finner det berättigade i denna begäran böra tagas under överbägande vid utredningen.

Om det nuvarande behandlingssättet av ett befordringsärende i dess huvuddrag bibehålles, borde det undersökas, huruvida icke de sakkunnigas närvaro vid behandlingen kunde vara önskvärd. En ojämnhet mellan de sakkunniga kan nu så tillvida äga rum, som en professor kan vara med om att utse sakkunniga, själv tjänstgöra som sådan, sedan såsom fakultets- eller konsistorieledamot granska övriga sakkunnigas utlåtande samt rösta om förslag. Så mycket större är möjligheten att så kan ske som den s. k. förtidsproceduren innebär, att professuren ledigförklaras, innan innehavaren nått pensionsåldern, varvid den avgående läraren ofta väljes till sakkunnig.

Utskottet anser, att utredningen jämväl bör omfatta högskolorna i Stockholm och Göteborg, helst som de examina, vilka där avläggas, äro likvärdiga med motsvarande universitetsexamina. Kanslersämbetet har visserligen avstyrkt utredning i fråga om högskolorna, men dessa högskolor själva hava icke haft någon erinran mot densamma.

Över huvud taget synes man vid en blivande utredning böra undersöka möjligheten av en förenkling av hela befordringsproceduren. 1918 års kommitté avsåg såväl förenkling som större snabbhet i professorstillsättningen, men blott i sistnämnda avseende har kommitténs vilja förverkligats. Såväl i motionerna som i de inkomna yttrandena har man anvisat vägar till förenkling genom att antingen borttaga en instans eller att ersätta såväl fakultet som konsistorium med en enda ny instans. Utskottet anser att vid utredningen bör undersökas möjligheten av förenkling, så mycket hellre som medlemmarna i fakultet (sektion) och konsistorium numera i regel icke äro sakkunniga inom det ämne, som den ledigförklarade professuren omfattar.

Slutligen har utskottet uppmärksammat, att besvär förfarandet i praxis på olika sätt utbildats i Uppsala och Lund. Vid Lunds universitet avgives förklaring angående besvär över konsistoriets förslag av hela konsistoriet, medan i Uppsala allenast de ledamöter, som biträtt konsistoriets beslut, yttra sig över besvären. Utskottet anser, att utredningen bör avse skapandet av likformighet i berörda avseende.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet föreslå, att andra kammaren i anledning av herrar Lundstedts och Mosessons motioner, II: 370 och II: 373, ville besluta, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om föranstaltande av en utredning angående vissa reformer inom det akademiska befordringsväsendet med beaktande av vad utskottet anført samt i den mån så erfordras för riksdagen framlägga förslag i ämnet.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Utskottet. Utskottet ansluter sig till vad andra kammarens utskott i ärendet anført och får alltså hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 23 maj 1930.

På utskottets vägnar:

J. P. JOHANSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Johansson. Johan Peter, Wagnsson, Kropp, Johansson, Emil, Jonsson, Wikström och Löfvander.*
